

QANLA YAZILMIŞ TARİX...

Tarixin müxtəlif dövrlərində insanların kütləvi qətl ilə nəticələnən faciələr, soyqırımlar çox olub. Silahların alov dili ilə danışdığı qanlı hadisələrdə ahillara, uşaqlara, qadınlara rəhm etmədən hər kəsi öldürən terrorçuların, cinayətkarların törətdikləri qan donduran vəhşilikləri görənler etiraf edirlər ki, bu qətləmlər arasında erməni şovinizminin törətdiyi ağlasığmaz Xocalı soyqırımını dəhşətli ilə fərqlənir. XX yüzilliyin əvvəllərində 1905-1906, 1917-1918-ci illərdə azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə siyasəti yeridən ermənilərin əsrin sonunda törətdikləri Xocalı soyqırımının canlı şahidləri olan xarici jurnalistlərin yazdıqları kimi, körpə uşaqların diri-diri yandırılması, hamilə qadınların sinəsinə süngü sancılması, insanların dərisinin soyulması, elleri, ayaqları bağlanmış gənclərin valideynlərinin gözü qarşısında başlarının kəsilməsi yalnız erməni qaniçələrinə məxsus vəhşilik, vandallıq idi. Erməni əsilli Fransa jurnalisti Berain Siracyan "Hücumdan əvvəl" məqaləsində yazırdı: "Xocalıda baş verənləri öz gözüm ilə gördüm. Hər tərəfdən qan qoxusu gəlirdi. Qan üzərində düşüb qalmış kimsəsiz, cansız meyitlərdən vəhşimləndim... Ona görə vəhşimləndim ki, bu qanı Azərbaycanın, onun gələcək nəsillə-

rinin heç zaman unutmayacağını və susmayacağına anladım. Bu gün ruslar bızımladır. Bes sabah? Biz tək qala bilərik".

Üzərindən illər keçsə də, Xocalı hadisələrinin dəhşətini yaşayanların xatirələrini həyəcənsiz dinləmək olmur. Bu faciənin qəlblərində açdığı dərin yaralar heç vaxt tam sağalmır. Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsini başlamaqla etnik təmizləmə siyasətlərini davam etdirən ermənilər ilk növbədə keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin 78 kəndində yaşayan azərbaycanlıları silah gücünə doğma evlərindən, ocaqlarından çıxarırdılar.

Xocalı hadisəsinə qədər 230-a yaxın azərbaycanlı evini yandıran, 200-dən artıq evi isə qarət edən daşnaklar Qərbi Azərbaycandan, Fərqanədən didərgin düşərək Xocalıya pənah gətirən soydaşlarınıza, ahıska türklərinə də aman vermedilər. Ermənilər Şuşaya gedən yollarda azərbaycanlılara, o cümlədən də xocalılılara məxsus məşinləri daşa basır, əziz, yandırır, insanları girov götürüb qətlə yetirirdilər. 1991-ci ilin oktyabrında İmarət-Qarvənd (Kəramlı) kəndi erməni silahlı dəstələri tərəfindən yandırıldı, onlarla dinc sakin qətlə yetirildi. Bu-

nun ardınca Tuğ, Xocavənd, Kərkicahan, Cəmilli, Meşəli, Malibaylı, Quşçular, Qaradağlı kəndləri erməni daşnak ordusu tərəfindən yandırılaraq azərbaycanlı əhaliyə divan tutuldu. 1991-ci ilin oktyabrından 1992-ci ilin fevralına qədər ermənilər Dağlıq Qarabağı azərbaycanlılardan demək olar ki, "təmizlədilər". Xocalıya ilk irimiqyaslı hücum 1988-ci il sentyabrın 18-də olmuşdu. Həmin gün kənddə toy mərasimi vardı. O toy yasa çevrildi. Xənddəki nümayişdən çıxan 5 minə qədər erməninin bir qismi piyada, bir qismi maşınlarla Xocalıya hücum etdi. Xocalının yüzləri cəsur oğlu isə onların qarşısına çıxıb əks-hücumu keçdilər. 6 evi yandıran, çəpərlərə, ot tayarlarına od vuran "məzlum" ermənilər guya azərbaycanlıların qisaslarının qarşısını almaq üçün yaxınlıqda yerləşdirilən sovet qoşun hissələrindən, 366-cı motoatlı alaydan "dəstək" istədilər. Uzun müddət ermənilərin əhatəsində qalan Xocalı 1991-ci il oktyabrın 30-da tam blokadaya salındı. Ermənilər Əsgəran qalasından yolu bağladılar. Ermənilərin tam mühasirədə saxladığı Xocalı 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə yandırıldı, yerlə-yeksan edildi. Şəhəri tərk etməyə məcbur qalan, dağlara,

meşələrə qaçan dinc sakinləri güllələyən ermənilər əvvəlcədən düzəldikləri puşuqlarda rast gəldikləri xocalılıları qətlə yetirib, bəzilərini girov götürdülər. Bir gecədə Xocalıda qətlə yetirilən, tanınmaz hala salınan 200 azərbaycanlının neşi Ağdamə gətirildi. Diri-diri yandırılan, erməni qəbirçilərinin üstündə başı kəsilən, gözləri çıxarılanlar var idi. Dəhşətli soyqırım nəticəsində 613 nəfər vəhşicəsinə öldürüldü. Qəddarlığın ən son həddi isə 1275 nəfər dinc sakinin - qocaların, uşaqların, qadınların əsir götürülərək ağlasığmaz erməni zülmünə, təhqirlərə və həqarətlərə məruz qalmasıdır. O hadisələrdə əsir düşmüş 150 nəfərin taleyi hələ də bəlli deyil.

Azərbaycanın və bəşəriyyətin tarixinə ən dəhşətli faciə kimi yazılan Xocalı həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən həyata keçirildi. Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə Milli Məclis "Xocalı Soyqırımı Günü haqqında" qərar qəbul etdi, BMT-yə, dünya dövlətlərinə bu qətləmin mahiyyətini açıqlayaraq beynəlxalq ictimaiyyəti erməni terrorizminə qarşı təsirli tədbirlər görməyə çağırırdı. Bildirirdi ki, Xocalı soyqırımını öz ağlasığmaz qəddarlığı və qeyri-insani cəza üsulları ilə bəşər tarixinə ləkə olan vəhşilik aktı, hərbi cinayətdir".

Faciənin dünya miqyasında tanınması istiqamətində Heydər Əliyev Fondu tərəfindən görülmüş işlər xüsusilə təqdirəlayiqdir. 2008-ci ildə Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə başlanmış "Xocalıya əda-

let!" beynəlxalq kampaniyası uğurla davam etdirilir. Xocalı soyqırımının dünya miqyasında tanınması istiqamətində aparılan sistemli işin nəticəsidir ki, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament İttifaqının, Meksika, Pakistan, Çexiya, Peru, Kolumbiya, Panama, Honduras, Sudan, Qvatemala və Cibuti parlamentlərinin müvafiq sənədlərində Xocalıda törədilmiş kütləvi qətlərin soyqırımı aktı olduğu təsdiqlənib. Rumıniya, Bosniya və Herseqovina, Serbiya, İordaniya, Sloveniya, Şotlandiya parlamentləri, eləcə də ABŞ-in 25 ştatının icra və qanunvericilik orqanları Xocalı faciəsini qətləmin kimi qiymətləndirərək qətiyyətlə pisləyiblər. Qardaş Türkiyədə, ABŞ-da, Almaniya, Avstriyada, Belçikada, Gürcüstanda, Hollandiyada və digər ölkələrdə keçirilən mitinqlər, anım tədbirləri, konfranslar, sərgilər, müsbətiyyət ictimaiyyət arasında böyük əks-səda doğurub. Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə ehtiram olaraq 6 ölkədə abidə ucaldılıb.

Xocalı soyqırımı qurbanlarının ruhuna ən layiqli ehtiram Qarabağın işğaldan azad edilməsi, 44 gün davam edən İkinci Qarabağ müharibəsində Müzəffər Ordumuzun qazandığı Zəfər oldu.

2020-ci il oktyabrın 7-də Xocalının 2, noyabrın 9-da 4, noyabrın 10-da isə 3 kəndi işğaldan azad edildi. Xocalı soyqırımının iştirakçısı olan terrorçuların, əli Xocalı faciəsi qurbanlarının qanına bulaşmış erməni vandallarının bir çoxu Vətən müharibəsi zamanı ordumuz tərəfindən məhv edildi. Beləliklə, Ali Baş Komandan İlah Əliyevin rəhbərlik et-

diyi Müzəffər Ordu Xocalı soyqırım qurbanlarının qisasını aldı. Xocalıdakı faciəvi hadisələr sübut edir ki, bu şəhərdə törədilmiş cinayətlər Ermənistanın sistemli zorakılıq siyasətinin tərkib hissəsi olub, sadəcə, azərbaycanlı olduqları üçün dinc əhalinin kütləvi məhvəinə yönəlmişdi. Beynəlxalq hüquq görə Xocalı faciəsi "soyqırım" anlayışına uyğundur və dünya ictimaiyyəti tərəfindən bu cür tanınmalıdır. Qətləmə bağlı dəhşətli faktlar "Xocalıya ədalət!" kampaniyası çərçivəsində aparılan işlər vasitəsilə beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılıb, bildirilir ki, azərbaycanlılardan ibarət mülki əhalinin qətlə yetirilməsi insanlığa qarşı cinayətlər kimi qiymətləndirilməli, günahkarlar cəzalarına çatmalıdır. Torpaqlarımızın işğaldan azad olunmasını şəhidlərin ruhuna layiqli cavab adlandıran Prezident İlah Əliyevin "Eyni zamanda, təsəlli olur ki, şəhidlərimizin intiqamını biz döyüş meydanında aldığımız. Şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı. Həm ikinci, həm də Birinci Qarabağ müharibəsinin şəhidlərinin qanını döyüş meydanında aldığımız, o cümlədən günahkarlar cəzalarına çatmalıdır. Digər mülki şəxslərin intiqamını düşməndən döyüş meydanında aldığımız. Biz döyüşərək, vuruşaraq, qan tökərək tarixi ədaləti bərpa etdik, düşməni torpaqlarımızdan qovduq" sözləri hər iki əsrə ermənilərin törətdikləri soyqırımların qurbanlarının ruhuna hörmətdir.

Xuraman İsmayilqızı, "iki sahil"